

Διαβάζοντας Μισέλ Φάις και «Αμήν. Προσευχές στο Κενό» στην Κομοτηνή

Media:	ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ	Page:	10-11	Published at:	28-11-2024
Author:		Surface:	1939.65 cm ²	Circulation:	0
Subjects:					



Διαβάζοντας Μισέλ Φάις και «Αμήν. Προσευχές στο Κενό» στην Κομοτηνή

Επανερχόμαστε σήμερα στην εκδήλωση παρουσίασης του βιβλίου του συντοπίτη μας συγγραφέα Μισέλ Φάις «Αμήν. Προσευχές στο Κενό» στην Κομοτηνή, που διοργάνωσε η Δημοτική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής – στο πλαίσιο των δράσεων που υλοποιούνται με την ΚΟΙΝΩΣΙΑ «Κομοτηνή εν Δράσει» –, με τη συνεργασία του Βιβλιοπωλείου Book-stop και των εκδόσεων Πατάκη, την Παρασκευή 22 Νοεμβρίου 2024, στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της πόλης μας.

Επανερχόμαστε, μια και πεπεισθή μας πλέον είναι ότι η Κομοτηνή ως πόλη καταρτισμένων αναγνώστων με επιστημονική και παιδεία – ενίοτε και με τη συνδρομή μελών ΔΕΠ της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης – παράγει βιβλιογραφία, η οποία είναι ένα ακόμη δομικό, πλέον, πολιτισμικό χαρακτηριστικό της, ανεξαρτήτως της ευρείας ή μη πρόσληψης τέτοιου είδους γνωστικών, και παιδαγωγικών, απολαύσεων.

Επανερχόμαστε ήτοι και φιλοξενούμε στην εφημερίδα μας, για να εγγραφούν στο πολιτισμικό γίγνεσθαι του τόπου, τις εισηγήσεις της Κατερίνας Σχοινιά, η οποία ως συντονίστρια επανασύστησε, και για τους νεότερους, τον συντοπίτη συγγραφέα, αναφερόμενη εν ολίγοις στο έργο του και σε κάποια από τα χαρακτηριστικά της ζωής και της γραφής του, και με τη σειρά που ακούστηκαν, τις εισηγήσεις του επίσης συντοπίτη και αγαπημένου συγγραφέα Χρήστου Χαρτοματιδίου – για το πρόσφατο μυθιστόρημα «Ρίο Γκόντνετ» του οποίου συνομιλήσαμε λίγο καιρό πριν –, καθώς και στο αυριανό μας φύλλο του νομικού και βιβλιοκριτικού Χρήστου Βασιματζή από την Αλεξανδρούπολη, οικείου και φίλου της Κομοτηνής, αλλά πολύ περισσότερο των γραμμάτων.

Καλές αναγνώσεις...



I. Κατερίνα Σχοινιά*

«Ο Φάις περιδιαβαίνει τους αστικούς δρόμους, παρατηρεί μοναχικές υπαρξεις και τους αποθανόντες φωτογραφικά ή τους βιογραφεί»

Κατά δική του δήλωση, στο πλαίσιο και πολυκύβητο έργο του, «όλα επιστρέφουν στο βορειοανατολικό φως, γίνονται ανατολικό φως»: με αυτό μάλλον υφαινόει πως όλα επιστρέφουν στην αυτοβιογραφική μύτρα, στον πατέρα, τη μητέρα, την εβραϊκότητα, τη γενέθλια πόλη Κομοτηνή. Ο αγαπητός μας Μισέλ Φάις, με πρόσκληση του Δήμου Κομοτηνής, και συγκεκριμένα της Δημοτικής μας Βιβλιοθήκης, επιστρέφει σήμερα στο «βορειοανατολικό φως» της γενεατείας του, της «Κομοτηνιάδας» του, όπως συνήθιζε να την υποκαθίζει, 7 χρόνια μετά την παρουσίαση του βιβλίου του «Lady Cortisol» (εκδ. Πατάκη, 2016) στο κτήριο της παλιάς Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κομοτηνής και σήμερα στη νέα της έδρα, το Τσανάκλειο Μέγαρο, που, κατά ευτυχή σύμπτωση, βρίσκεται ακριβώς απέναντί από την οικία στον ίδιο εβραϊκή συνοικία της πόλης.

Ο Μισέλ εγκατέλειψε την πόλη μας στα 16 του χρόνια, όπως καλά θυμήθηκαν οι συμμαθητές του, παρόντες και πάλι σε εκδήλωση για τον παιδικό τους φίλο. Το πώς ένα παιδί της επαρχίας βρήκε τη θέση του στο κλειστό λογοτεχνικό αθηναϊκό στερέωμα το αφηγείται ίσως λοξά, μέσω του συντοπίτη και λογοτεχνικού του προγόνου Γεωργίου Βιζυνοπούλου, με τον οποίο εξάλλου έχει δηλώσει «συνσυγγραφέας», αφού γνώρισε να είναι «πλασμένος από το πλευρό του». Έγγραφο, λοιπόν, κάποτε ο Φάις για τον Βιζυνοπούλου: «Όσοι είναι από επαρχία και φτάνουν στην πρωτεύουσα – ειδικά αν είναι αδύνατοι κράσεις ή από ταπεινή φτώχεια – πληρώνουν από τον τίμημα», που για τον Βιζυνοπούλου ήταν η αποποίηση της φαναριστικής ταυτότητας και η υιοθέτηση αυτής που του όρισε η έπισασι της Αθήνας της εποχής του. Ο Βιζυνοπούλος (πρόταγμα κατά τον Φάις) έγινε αυτός που γνωρίζουμε, όταν «αποφάσισε να δει κατάματα τα φαντάσματα του παρελθόντος του και, το κυριότερο, να συνδιαλλαγεί μαζί τους στη γραφή, μέσα από το περίεργο αλλά και ρηκωμένο παιχνίδι του "δίου" και του "άλλου"». Νομίζω ότι αυτό ακριβώς συνέβη και με τον Φάις.

Στο αυτοβιογραφικό λακωνικό αυτοβιογραφικό του σημείωμα στο «αυτί» των βιβλίων του συνοψίζεται η εργοβιογραφία του: «Ο Μισέλ Φάις (Κομοτηνή 1957) ανά διαστήματα γραφεί, φωτογραφίζει, πεζοποιεί». Η αντομία του σημειώματος αυτού είναι αντιστρόφως ανάλογη με

το εξαιρετικά πλούσιο έργο του. Συνοψίζω εν τάξει: πεζογράφος, θεατρικός συγγραφέας, συνεργάτης ομοτέκνων του στη συγγραφή κινηματογραφικών σεναρίων, επιμελητής εκδόσεων περί τη λογοτεχνία και τα εικαστικά, μεταφραστής χαϊκού, υπεύθυνος των εσθλιών βιβλίων στην «Εφημερίδα των Συντακτών», φωτογράφος με σημαντικές συμμετοχές σε εκθέσεις και λευκώματα, αλλά και δάσκαλος δημιουργικής γραφής, είναι, εν ολίγοις, κάποιες από τις ιδιότητες του Μισέλ Φάις.

Επιπλέον, ο Φάις δλώνει και μονιώς περιπατητής, με πρόγονο τον μινωτικό φλανέτ της νεωτερικότητας, που συνδυάζει τη μοναξιά με την περιπλάνηση στο πλήθος. Αντίστοιχα κι ο Φάις περιδιαβαίνει τους αστικούς δρόμους, παρατηρεί μοναχικές υπαρξεις, ανθρώπους γοτασιμένους, και ως «γραφέας/φωτογράφος» (η αυτοσύσταση δική του) τους απαντάει φωτογραφικά ή τους βιογραφεί. Άλλοτε συντάσσει την αυτοβιογραφία του πλήθους, άλλοτε τη δική του, άλλοτε βιογραφεί «επώνυμων» (του Κάιμ, του Ζαχαριάδη, του Βιζυνοπούλου, του Κάφκα), εγχειρήματα που φαίνονται ίσως ετερόκλητα, στην πραγματικότητα, όμως, πρόκειται για συγκοινωνούτα δοκεία.

Είναι, επίσης, εντυπωσιακό το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον που εκδηλώνεται για το έργο του, καθώς μεταπτυχιακές εργασίες, διδακτορικές διατριβές ή παρουσιάσεις του σε διεθνή πανεπιστήμια (π.χ. Ελευθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου) συνδέονται με αυτό. Γενικώς, από την εμβληματική «Αυτοβιογραφία ενός βιβλίου» το 1994 μέχρι το σήμερα παρουσιάζονται «Αμήν. Προσευχές στο Κενό», ο συγγραφέας δημιουργεί ακατάπαυστα, μεταφράζεται σε άλλες γλώσσες, διηγήσεται του συμπεριλαμβανόμενα σε διεθνείς ανθολογίες και ξενόγλωσσα περιοδικά. Δεν παραλείπει μάλιστα να μας εκπλήσσει ευχάριστα με νέα εγχειρήματα, όπως είναι η πρόσφατη «είσοδος» στο στην παιδική λογοτεχνία με το βιβλίο «Το περιεργό μαζλάρι», το οποίο παρουσιάζεται αύριο, Σάββατο 23/11, το πρωί στον ίδιο χώρο.

Απόψε θα συζητήσουμε για το τελευταίο του έργο, όπου αναμνηστικά οφείνται επτά ιστορίες-προσευχές στο Κενό (και εν κενώ). Τι δική τους ανάγνωση αυτού του βιβλίου θα μας χαρίσουν τρεις εκλεκτοί ομιλητές: ο βιβλιοκριτικός και νομικός Χρήστος Βασιματζής, ο φιλοσοφικός καθηγητής στο τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του ΔΠΘ (ομότιμος) του Φάις ως φωτογράφος) Κωστής Δανόπουλος και ο συγγραφέας Χρήστος Χαρτοματιδίου. Η σκηνόθετις και ηθοποιός Άννα Μαχαίροπούλου θα διαβάσει αποσπάσματα του βιβλίου.

*Η Κατερίνα Σχοινιά είναι φιλόλογος.

II. Χρήστος Χαρτοματιδής*

«Μήπως τα κείμενα του Φάις δεν είναι παρά μονάχα μια παρτιτούρα, θεατρικό κείμενο, που το νόημά της θα βγει από τον τρόπο που θα το ερμηνεύσει κανείς;»

Είκα τη χαρά πριν από επτά χρόνια να παρουσιάσω μαζί με την Κατερίνα Σχοινιά και τον Χάρη Μιχαλόπουλο το τότε καινούργιο βιβλίο του Μισέλ, τη νουβέλα «Lady Cortisol» (εκδ. Πατάκη, 2016). Απόψε θα σας μιλήσω για το τελευταίο του έργο, «Αμήν. Προσευχές στο Κενό» (εκδ. Πατάκη, 2024).

Ο Μισέλ Φάις είναι γνωστός κι αγαπητός συγγραφέας στην πόλη μας. Έχει γεννηθεί στην Κομοτηνή και συνεχίζει την πορεία του στην Αθήνα. Υπεύθυνος των εσθλιών του βιβλίου στην «Εφημερίδα των Συντακτών», επιμελείται λογοτεχνικές σειρές και διδάσκει δημιουργική γραφή στη σχολή των εκδόσεων Πατάκη και στο Πανεπιστήμιο της Δυτικής Μακεδονίας.

Και τότε είχα επισημάνει πως το βιβλίο του είναι ένα ασυνήθιστο βιβλίο. Αυτό που διαφέρει από τα άλλα είναι η συνεχής προσήλωση του Μισέλ στη φόρμα, η προσπάθειά του να εφευρίσκει και να πειραματίζεται με καινούργιες τεχντρονίες, να δοκιμάζει καινοτόμες τεχνικές, να προβληματίζει και πολλές φορές να προβαίνει αναγνώστες και κριτικούς. Η νουβέλα του «Lady Cortisol» ήταν γραμμένη σαν ερωτήσεις κι απαντήσεις χωρίς όμως να υπάρχουν σημεία στίξης και διαφορετικοί παράγραφοι, σαν μια παράλογη συνέχηση, που δεν ξέρουμε ποιος κάνει τις ερωτήσεις, ενώ οι απαντήσεις αποκάλυπταν τα εσωψυχικά της ηρωίδας.

Σίγουρα η ιδιαιτερότητα με την οποία ξεχωρίζει το γράφημα του Μισέλ είναι οι πρωτοποριακοί του πειραματισμοί στη φόρμα και ο' αυτήν την κατεύθυνση θα προσπαθήσουμε να μελετήσουμε με το τελευταίο του έργο. Πρόκειται για το «Αμήν», με υπότιτλο: «Προσευχές στο Κενό». Μέσα διευκρινίζει πως πρόκειται για διηγήματα. Πράγματι, έχουμε 87 μικρά ή μεγαλύτερα πεζά. Δεν είναι όμως το μέγεθός τους που προσδιορίζει το λογοτεχνικό τους είδος. Πολλά από τα μικρά, άνετα θα μπορούσαμε να τα χαρακτηρίσουμε και σαν μικρές παραβολές ή σαν ποιήματα γραμμένα σε πεζό λόγο. Άλλωστε, μπορούμε να δούμε κάτω από αυτήν την οπτική γωνία και τις προσευχές. Περισσότερο θα τα παρομοιάζω με τους ψαλμούς.

Οι ψαλμοί δεν έχουν μόνο δοξαστικό χαρακτήρα. Ψάχνοντας στη Wikipedia, για να τεκμηριώσω

αυτές που τις υποθέσεις, διάβασα τα εξής:

«Η Βίβλος των Ψαλμών περιέχει προσευχές, ύμνους, θρησκευτικά τραγούδια. Επίσης, περιέχει και ψαλμούς ευκαριστήριους, μετάνοιες, εξομολόγησης, αγάπης και μίσους εναντίον των εχθρών». Περιέχουν δηλαδή ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΘΕΜΑΤΑ.

«Η διάταξη των ψαλμών δεν έχει εσωτερική ενότητα, όμως μπορεί κανείς να διακρίνει στο Ψαλτήρι ομάδες ψαλμών που συνδέονται με κοινά χαρακτηριστικά. Η Βίβλος των Ψαλμών περιλαμβάνει διάφορες κατηγορίες ποιημάτων, «που με βάση τη φιλολογικά τους χαρακτηριστικά διακρίνονται σε τρεις κυρίως τύπους με τις υποδιαιρέσεις τους: ύμνοι, θρήνοι και εύκαριστήρια άσματα. Από άποψη περιεχομένου όμως το βιβλίο των Ψαλμών καλύπτει ένα εύρυστο φάσμα πνευματικών ενδιαφερόντων...». Η ποικιλία των θεμάτων από όσα αναφέρονται και η δύναμη του ποιητικού του λόγου κατέστησαν το βιβλίο των Ψαλμών το ύμνολογικό τμήμα της Ιουδαϊκής Συναγωγής όσο και της Χριστιανικής Εκκλησίας».

Κι εδώ, στο βιβλίο του Φάις, ανακαλύπτουμε ΤΑ ΙΔΙΑ μεγάλα θέματα – το παράλογο της ύπαρξης, που μέσα του υποδύεται την αποδοχή, ή την απόρριψη του Πνευματικού, το μυστήριο του θανάτου, τον έρωτα, τη γυναικεία, τον κόσμο μέσα από το βλέμμα του αφηγητή, μα και του παιδιού, που είναι τόσο διαφορετικός από τον τρόπο που τον βλέπει ο ενήλικας.

Ο συγγραφέας φέρνει το παράδοξο ως τα άκρα κι έτσι γίνεται παράλογο, γκροτέσκο και παύει να φαίνεται παράδοξο

Και τα 87 κείμενα αρχίζουν με τη φράση: «Κάποιες στιγμές νιώθει ότι πεθαίνει στη θέση ενός άλλου». Όλα τελειώνουν με την ευχή «Αμήν!», ως γίνε. Στα αρχικά κείμενα, έχεις την εντύπωση πως επαναλαμβάνεται και το ίδιο θέμα – για το παράδοξο της ζωής. Ο συγγραφέας φέρνει το παράδοξο ως τα άκρα κι έτσι γίνεται παράλογο, γκροτέσκο και παύει να φαίνεται παράδοξο. Γράφει λοιπόν: «Σκέφτεσαι, αν πεθάνεις στη θέση ενός άλλου, μπορεί και να μην πεθάνεις πραγματικά. Αφού ο καθένας, τον θάνατό του πεθαίνει. Όπως συμμετρικά τη ζωή του ζει».

Το κάθε κείμενο έχει τη δική του ολοκληρωμένη δομή – που διαμορφώνει την πλοκή του. Στο κείμενο 3, θέτει πρώτα ερωτήματα:

1. Μπορείς να μάθεις τίποτα τον θάνατο αναλαμβάνει;
2. Υπάρχει δυνατότητα να συναντήσεις αυτόν που θα αντικαταστήσεις κάτω από τη γη;
3. Αν' τη στιγμή που πεθαίνεις για λογαριασμό

